

VISIETEKST

RECHTENBENADERING

Abstract	2
1. Introductie	2
2. Mensenrechten	3
3. Rechtenbenadering	4
4. Vier basisprincipes van de rechtenbenadering	5
4.1 Spreken over rechten in plaats van noden	5
4.2 De rol van de overheid	5
4.3 Rechthebbenden als actoren van verandering	5
4.4 Een goede analyse als basis	6
5. Strategieën van KIYO, Solidagro en Viva Salud	7
5.1 Capaciteitsversterking	7
5.2 Empowerment	8
5.3 Directe dienstverlening	8
5.4 Beleidsbeïnvloeding	9
5.5 Draagvlakversterking (sensibilisering)	10
6. Conclusie	11
7. Referenties	12

Abstract

KIYO, Solidagro en Viva Salud beschrijven in onderstaande tekst een algemeen kader van de rechtenbenadering, waar zij zich als organisaties concreet naar verhouden. Het mensenrechtenkader wordt hierin behandeld als ook de verschillende basisprincipes die ten grondslag liggen aan deze rechtenbenadering vanuit onze visie. KIYO, Solidagro en Viva Salud geloven dat elke ontwikkeling gebaseerd is op het realiseren van rechten. Of het nu gaat om kinderrechten, het recht op gezondheid of het recht op voedsel, het is enkel waar rechthebbenden in staat zijn om hun rechten op te eisen dat plichtdragers, en in de eerste plaats – maar niet uitsluitend – de overheid, die rechten zullen respecteren, beschermen en vervullen. Wij gebruiken de volgende strategieën om deze veranderingen te bewerkstelligen: capaciteitsversterking, empowerment, directe dienstverlening, beleidsbeïnvloeding en draagvlakversterking (sensibilisering).

1. Introductie

Via een gezamenlijk door DGD gefinancierd programma “Samen opkomen voor ieders rechten 2017-2021” streven KIYO, Solidagro en Viva Salud naar het “mainstreamen” van de rechtenbenadering voor ontwikkeling. Hierbij staat de realisatie van de rechten van de meest kwetsbare in de wereld centraal.

De inhoudelijke coherentie van het programma schuilt in de mensenrechtenbenadering. Hoewel de drie organisaties elk apart expertise hebben opgebouwd rond één aspect ervan (kinderrechten, recht op voedsel en recht op gezondheid), biedt de onderliggende strategie het bindmiddel voor een coherent programma. Meer nog, door een gezamenlijk programma uit te werken rond deze drie elementen wordt het geheel meer dan de som der delen en tillen we de werking op een hoger en universeler niveau door gezamenlijk het “mainstreamen” van de rechtenbenadering voor ontwikkeling na te streven.

Het doel van deze visietekst is een algemene beschrijving van die rechtenbenadering waarin een aantal gemeenschappelijke pijlers worden geïdentificeerd ter verduidelijking van de basis waarop het gemeenschappelijke programma is geschreven. Het document zal in eerste instantie gebruikt worden om de medewerkers van de drie organisaties te versterken in hun werk.

Op een later tijdstip zal deze visietekst ons in staat stellen om de gezamenlijke rechtenbenadering van KIYO, Solidagro en Viva Salud op een toegankelijke manier te vertalen en te communiceren naar een extern publiek.

2. Mensenrechten

In 1948 werd de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, ofwel de UVRM, aangenomen door de algemene vergadering van de Verenigde Naties (VN). In een periode waarin de wereld in puin lag na twee wereldoorlogen, kwamen het grootste deel van alle landen samen om de meest ambitieuze verklaring in de geschiedenis van de mens ooit te tekenen. Mensenrechten staan voor een minimum aantal voorwaarden die voldaan moeten zijn opdat mensen een waardig leven kunnen leiden.¹

De UVRM is gebruikt als basis voor twee bindende verdragen voor de mensenrechten ontwikkeld door de VN, namelijk het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten en het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten. Deze laatste ging van kracht in 1966 en maakten verder concreet wat een 'waardig leven' inhoudt.

Om de realisatie van alle mensenrechten in de kwetsbare kinderjaren te waarborgen, is in 1989 een speciale conventie opgesteld om kinderen te beschermen en ondersteunen in het bereiken van hun maximale potentieel: het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.²

Inmiddels hebben de VN op het gebied van mensenrechten zo'n driehonderd verdragen en (niet-bindende) verklaringen aangenomen, zoals het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1979).

Allen baseren zich op de volgende basisprincipes:

- > **Universaliteit** – elk recht is universeel. Ze worden erkend door de VN en het grootste deel van de landen hebben ze in hun grondwet opgenomen. Zo hebben ze een plaats in het internationaal recht en hebben zo goed als alle landen van de wereld een wettelijke verplichting om die rechten te respecteren.
- > **Non-discriminatie** – mensenrechten gelden voor iedereen, zonder onderscheid met betrekking tot ras, geloof, politieke overtuiging, geslacht, rang of stand. Non-discriminatie betekent niet dat iedereen altijd gelijk moet worden behandeld, maar wel gelijkwaardig. Soms is een voorkeursbehandeling juist nodig om discriminatie aan te pakken. **Participatie, inclusie en inspraak** zijn hiervoor essentiële pijlers.
- > **Ondeelbaarheid** – er is geen hiërarchie onder de mensenrechten: ze hebben evenveel prioriteit en kunnen geen onderwerp van compromis zijn. Ze zijn ook verbonden en onderling afhankelijk: geen recht kan volledig vervuld zijn zonder het andere.
- > **Onvervreemdbaar** – Mensenrechten kunnen nooit afgenomen worden.
- > Mensenrechten hebben steeds een **individuele en collectieve component**. Collectieve rechten zijn toepasbaar op groepen en gemeenschappen. Collectieve rechten gaan verder dan de som van ieders individuele belangen. Zo heeft bijvoorbeeld ieder individu recht op onderwijs om zijn of haar intellectueel en kritisch vermogen te ontplooiën. Een toegankelijk en kwaliteitsvol onderwijs is evenzeer in ieders collectief belang zodat de gemeenschap in zijn geheel vooruit kan door bijvoorbeeld behandelingen voor ziektes te ontwikkelen, oplossingen voor langdurige droogte te bedenken en de opgedane kennis over te brengen naar komende generaties.

1. De UVRM is een verklaring, en geen verdrag, en dus in strikte zin niet bindend. Maar volgens uitspraken van de VN-Commissie voor Internationaal Recht heeft een verklaring die door een groot aantal landen over langere tijd is aanvaard een min of meer gelijkwaardige status. (Baehr, Peter. De rechten van de mens. Universaliteit in de praktijk. Boom, Assen, 2000)

2. Opvallend: de Verenigde Staten zijn de enige lidstaat van de Verenigde Naties die het verdrag niet ondertekend hebben. Ze stapten in juni 2018 ook uit de VN-mensenrechtenraad

3. Rechtenbenadering

Voor KIYO, Solidagro en Viva Salud is ontwikkeling gebaseerd op het realiseren van rechten. Ongelijkheid en onrechtvaardigheid in de wereld, zoals geen toegang tot onderwijs, voedsel of gezonde levensomstandigheden, zijn dus het resultaat van niet-gerealiseerde en geschonden rechten.

KIYO, Solidagro en Viva Salud streven naar veranderingen die gebaseerd zijn op een betere waarborging van mensen-, en kinderrechten, en om dit te bereiken gebruiken wij een rechtenbenadering.

Deze rechtenbenadering is gebaseerd op een normatief internationaal geaccepteerd kader van de mensen- en kinderrechtenverdragen en bijkomende protocollen, en vormt de kern van onze programmatische aanpak. Het is een holistisch werkkader gericht op duurzame verandering.

Plichtsdragers en rechthebbenden

Mensenrechten brengen rechten en plichten met zich mee. Binnen de rechtenbenadering staat de relatie tussen plichtsdragers en rechthebbenden centraal.

Plichtsdragers zijn zij die een verplichting of een verantwoordelijkheid dragen in het *respecteren, beschermen en vervullen van rechten*. Dit is in de eerste plaats, maar niet uitsluitend, de overheid. Ieder mens moet ook de rechten van anderen respecteren.

Rechthebbenden zijn zij die hun rechten moeten *kennen, (kunnen) claimen en realiseren*. Iedereen is rechthebbende, simpelweg omdat we mens zijn. De rechtenbenadering kent dan ook een actieve rol toe aan de rechthebbenden. Zij worden gezien als actoren van verandering en niet als passieve ontvangers van hulp.

Beoogde verandering

De verandering die KIYO, Solidagro en Viva Salud willen bewerkstelligen is dat de rechten van rechthebbenden, en met name kinderrechten, het recht op voedsel en het recht op gezondheid, beter worden gegarandeerd.

Om dit te realiseren, moeten er concrete veranderingen op gang gebracht worden bij plichtsdragers en bij rechthebbenden, én moeten de machtsverhoudingen tussen hen gewijzigd worden in voordeel van het laatste.

Wij streven er enerzijds naar dat plichtsdragers hun verplichting beter opnemen om de mensenrechten te respecteren, te beschermen en te vervullen. Anderzijds, willen wij ervoor zorgen dat rechthebbenden beter in staat zijn om hun rechten te kunnen claimen.

4. Vier basisprincipes van de rechtenbenadering

4.1 Spreken over rechten in plaats van noden

De rechtenbenadering streeft naar een structurele verandering. Het is belangrijk dat we de grondoorzaken aanpakken van niet gerealiseerde en geschonden rechten. Echter, bepaalde situaties vragen ook om een directe verlichting van noden, zoals honger, acute medische problemen of onderdak. De op dat moment geboden ondersteuning verlicht een nood maar maakt deel uit van de rechtenbenadering. Het gaat om de realisatie van een recht waar de rechthebbende op dat moment zelf niet toe in staat is.

4.2 De rol van de overheid

Als we erkennen dat iemand een recht heeft, dan erkennen we ook dat iemand anders een plicht heeft. De uiteindelijke plicht van het vervullen van de rechten situeert zich bij de staat. Door het ondertekenen en ratificeren van internationale verdragen, wordt de staat verplicht de bepalingen van die verdragen op te nemen in de nationale wet en minimumstandaarden en procedures na te leven zodat de bevolking van haar rechten kan genieten.

Een overheid moet niet alles zelf doen, maar moet wel alles in het werk stellen opdat ze haar verantwoordelijkheid nakomt. Dit kan ze door diensten te verlenen en regels en wetten te maken die bijvoorbeeld bedrijven reguleren, gezonde arbeidsomstandigheden verplichten, toegankelijk onderwijs voor iedereen en de vrijheid van meningsuiting garandeert.

Daarnaast zijn overheden, van elk niveau, belangrijk omdat ze de enige actoren in een samenleving zijn die actief verantwoording moeten afleggen, die middelen ontvangen vanuit de bevolking en die op democratische manier gecontroleerd kunnen worden. Ze heeft de plicht om het publieke belang te dienen door een wetgevend en controlerend kader op te stellen binnen het mensenrechtenkader.

Binnen het kader van de kinderrechten zijn ook de civiele maatschappij, de gemeenschap, de familie en ouders en andere verzorgers verantwoordelijk voor het welzijn van kinderen en worden zij gezien als plichtsdragers.

4.3 Rechthebbenden als actoren van verandering

De rechtenbenadering is een werkkader gericht op duurzame verandering met de bevolking, niet louter voor. Het is een benadering die vertrekt vanuit het potentieel van mensen om zichzelf te versterken om hun rechten te vervullen en hun eventuele afhankelijkheid van hulp te overstijgen door zich te organiseren. De rechthebbenden worden gezien als actoren van verandering. Daarvoor is het nodig dat mensen hun rechten kennen en dat ze de mogelijkheden hebben en in staat zijn om deze op te eisen.

We moeten onderzoeken welk proces van sociale verandering en sociale emancipatie plaatsgrijpt in een land en wie in dat proces het voortouw neemt en, een dynamische rol speelt. Dan pas komt de vraag: "Wat kunnen wij doen om dat proces te ondersteunen om echt doeltreffend te zijn?" Dat betekent: openstaan voor de dynamiek in gemeenschappen en in de landen zelf; oog hebben voor het potentieel dat lokaal en nationaal aanwezig is, luisteren naar de oplossingen die zij naar voor brengen, en de problemen die zij ervaren en identificeren. Een grondige contextanalyse helpt ons hierbij.

Medewerkers van Etoile du Sud (Congo) komen op straat op de internationale vrouwenrechtendag

Consultatie van jongeren rond nationaal beleid (Filipijnen)

4.4 Een goede analyse als basis

Door te kiezen voor een rechtenbenadering baseren wij ons op mensenrechten in onze analyse van ongelijkheid en onrechtvaardigheid. Dit normatief kader helpt ons de situatie te analyseren vanuit rechten die niet gerespecteerd worden in plaats van te vertrekken vanuit noden die ingevuld moeten worden.

In de praktijk betekent dit dat de structurele oorzaken van niet gerealiseerde en geschonden rechten in kaart gebracht moeten worden. Hierbij zijn de identificatie van de rechthebbenden wiens rechten geschonden worden, de verantwoordelijke plichtsdrager(s) en wat ze nodig hebben om verandering op gang te brengen, cruciaal. Daarnaast zijn de oorsprong en de aard van de bronnen die we raadplegen om een contextanalyse te maken belangrijk, alsook de actieve betrokkenheid van de rechthebbenden.

Deze analyse is de basis van onze strategische keuze om verandering te bewerkstelligen bij plichtsdragers en rechthebbenden. KIYO, Solidagro en Viva Salud gebruiken verschillende strategieën om veranderingen op het niveau van plichtsdragers en rechthebbenden te realiseren: capaciteitsversterking, empowerment, directe dienstverlening, beleidsbeïnvloeding en draagvlakversterking (sensibilisering).

Participatieve workshops als middel om analyses en contexten beter te begrijpen (Filipijnen en België)

5. Strategieën van KIYO, Solidagro en Viva Salud

Op basis van een contextanalyse die uitgaat van niet gerespecteerde rechten gebruiken KIYO, Solidagro en Viva Salud verschillende strategieën om de gewenste veranderingen op het niveau van plichtsdragers en rechthebbenden te bewerkstelligen. Deze strategieën zijn complementair en wederzijds versterkend.

5.1 Capaciteitsversterking

Capaciteitsversterking vindt plaats op verschillende vlakken:

- > We versterken lokale bewegingen van de civiele maatschappij die dienen als hefboom voor rechthebbenden om collectief rechten op te eisen, meestal via partners in het Zuiden.
- > We versterken de capaciteiten van plichtsdragers zoals overheden en actoren die verantwoordelijk zijn voor het vrijwaren en beschermen van rechten.
- > We ondersteunen en werken samen met lokale, nationale en internationale netwerken die een invloed kunnen hebben op relevante beleidsmechanismen.
- > We zetten in op de capaciteitsversterking van onze partnerorganisaties zodat zij de interventiestrategieën op een meer performante manier kunnen uitvoeren.

Een Senegalese basisgroep wordt organisatorisch ondersteund. "Een eigen stuk grond hebben is voor de vrouwen van het dorp een enorme stap vooruit. Door geld te verdienen dat bijdraagt aan de uitgaven van het gezin, worden we meer gerespecteerd en gehoord in onze dorpsgemeenschap." zegt Djeneba Camara – voorzitter van de basisvrouwengroep.

5.2 Empowerment

Empowerment is het geheel van de processen die de capaciteiten van rechthebbenden, op individueel of collectief vlak ontwikkelen om hun rechten te kennen, te kunnen claimen en te realiseren met het doel veranderingen op persoonlijk vlak te initiëren maar ook om maatschappelijke verandering op gang te brengen.

KIYO, Solidagro en Viva Salud werken ook samen met lokale partners aan de collectieve empowerment van rechthebbenden door hen te organiseren in sociale bewegingen.

Versterken van jongeren door het gebruik van theatertechnieken rond thema's als gender gerelateerd geweld (jeugdclub, Burundi).

5.3 Directe dienstverlening

Via onze lokale partners bieden we diensten aan rechthebbenden wiens rechten (potentieel) geschonden worden zodat hun leefsituatie verbetert. Hierdoor werken we aan de realisatie van rechten door kwaliteitsvolle dienstverlening.

Dit is ook een manier om plichtsdragers op hun verantwoordelijkheden te wijzen en een voorbeeld te bieden. Deze initiatieven op lokaal niveau kunnen soms uitmonden in inspirerende en innoverende modellen die we op hun beurt kunnen voorstellen in lobbywerk op regionaal, nationaal en zelfs internationaal niveau. Met een goede strategie kan dit ertoe leiden dat deze modellen worden gekopieerd in andere regio's of worden opgenomen in het beleid. We streven ernaar om directe dienstverlening steeds te koppelen aan een strategie van duurzame verankering.

De behoefte aan water is zo groot en zorgt ervoor dat boeren zich organiseren en op die manier samen ongelooflijk werk verrichten (Bolivia) © Coen Wubbels

5.4 Beleidsbeïnvloeding

KIYO, Solidagro en Viva Salud oefenen samen met en via onze partners en netwerken op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau een invloed uit op het beleid van de plichtsdragers door hen op hun verantwoordelijkheden te wijzen en de relevante wetgeving en de implementatie ervan te bewaken. We doen aan beleidsbeïnvloeding door het formuleren van eisen en alternatieven via onderzoek en publicaties, via campagnewerk, mobilisaties, watchdog-taken en directe dialoog met beleidsmakers.

Als organisaties zijn we soms te klein om rechtstreekse invloed te hebben op het macroniveau. Daarom is het nodig om krachten te bundelen tussen het lokale, regionale en internationale niveau via netwerken en allianties.

Samenwerken met andere organisaties om het draagvlak voor een rechtenbenadering te versterken en zo beleid te beïnvloeden (België)

Senegalese en Gambiaanse boeren en organisaties komen op straat om hun recht op vruchtbare grond op te eisen

5.5 Draagvlakversterking (sensibilisering)

Om te komen tot verandering, is brede steun vanuit de bevolking nodig. We versterken het draagvlak voor de rechtenbenadering door popularisatie, educatie, bewustmaking en mobilisatie, ondersteund door onderzoek, kennis en expertiseverwerving, kennisoverdracht en uitwisseling.

In samenwerking met onze partners versterken wij enerzijds het draagvlak voor rechten ten aanzien van rechthebbenden, waardoor zij zich beter bewust zijn van hun rechten en van de manieren waarop ze die kunnen opeisen. Anderzijds, versterken wij ook het draagvlak voor rechten ten aanzien van plichtsdragers waardoor zij beter bewust zijn van hun verantwoordelijkheden om rechten te respecteren, te beschermen en te realiseren.

Jongeren klagen het geweld jegens kinderen aan (Brazilië)

6. Conclusie

Als we spreken over de rechtenbenadering voor ontwikkeling dan spreken we over onze gedeelde visie op mens en maatschappij. De rechtenbenadering is gebaseerd op het normatief internationaal geaccepteerd kader van de mensen- en kinderrechtenverdragen en bijkomende protocollen. We geloven dat elke ontwikkeling gebaseerd is op het realiseren van rechten. Centraal binnen de rechtenbenadering staat de actieve rol van de rechthebbenden – zoals vrouwen, mannen, arbeiders, boeren, kinderen en jongeren- en de manier waarop zij zich organiseren in de samenleving als actoren van verandering.

De verandering die we willen realiseren, is dat de rechten van iedereen beter gewaarborgd worden met specifieke aandacht voor kinderrechten, het recht op voedsel en het recht op gezondheid. Om de rechten te realiseren moeten er veranderingen plaatsvinden op het niveau van de plichtsdragers en rechthebbenden. Plichtsdragers moeten hun verantwoordelijkheid nemen, het gaat hier in de eerste plaats om de overheid. Rechthebbenden moeten de capaciteiten hebben om hun rechten op te eisen. Daarvoor moeten de machtsverhoudingen veranderen in het voordeel van de laatste.

Op basis van een grondige contextanalyse die uitgaat van niet gerespecteerde rechten en de structurele oorzaken hiervan identificeren en gebruiken KIYO, Solidagro en Viva Salud verschillende strategieën om veranderingen op het niveau van plichtsdragers en rechthebbenden te realiseren: capaciteitsversterking, empowerment, directe dienstverlening, beleidsbeïnvloeding en draagvlakversterking (sensibilisering).

Binnen de rechtenbenadering zullen dus acties ondernomen worden om zowel plichtsdragers als rechthebbenden te sensibiliseren over en te mobiliseren voor mensenrechten (draagvlakversterking), om plichtsdragers ter verantwoording te roepen (beleidsbeïnvloeding) en om hen te helpen hun verplichtingen na te komen (capaciteitsversterking).

Volwassenen en kinderen zullen als rechthebbenden in staat gesteld worden om de rechten die hen toekomen te doen gelden op individueel maar ook op collectief niveau (empowerment). Verder worden hiaten in de dienstverlening door middel van directe hulp aangepakt en wordt een duurzame oplossing gepromoot via beleidsbeïnvloeding (directe dienstverlening).

De rechtenbenadering van KIYO, Solidagro en Viva Salud is een holistische benadering gericht op duurzame verandering en ingebed in mensen-, en kinderrechtenverdragen.

Met steun van

7. Referenties

2017 – “Samen opkomen voor ieders rechten 2017-2021”

1948 – Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Negen kern internationale mensenrechteninstrumenten:

1965 – Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie

1966 – Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten

1966 – Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten

1979 – Het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen

1984 – Het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing

1989 – Verdrag inzake de rechten van het kind

1990 – Internationaal Verdrag ter Bescherming van de Rechten van alle Arbeidsmigranten en hun Familieleden

2006 – Het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning

2006 – Internationaal verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

Sommige van de verdragen worden aangevuld met optionele protocollen die betrekking hebben op specifieke problemen

Naast bovengenoemde internationale fundamentele mensenrechtenverdragen zijn er nog vele andere universele instrumenten met betrekking tot mensenrechten

Mensenrechtenbenadering in ontwikkelingssamenwerking (VN)

2015 – Agenda 2030 – Duurzame ontwikkeling

2004 – Handvest 11.11.11

Lezing – Civil partnership for development effectiveness (externe sessie consortium days)

The International Journal of Human Rights – Strengths and weaknesses in a human rights-based approach to international development – an analysis of a rights-based approach to development assistance based on practical experiences

Recht op gezondheid in het licht van de rechtenbenadering via empowerment

Democracy Founded on People’s Sovereignty, IBON International, 7 juni 2016

Heymann, Jody, Adèle Cassola, Amy Raub, and Lipi Mishra. “Constitutional Rights to Health, Public Health and Medical Care: The Status of Health Protections in 191 Countries.” *Global Public Health* 8, no. 6 (July 10, 2013): 639–653. doi:10.1080/17441692.2013.810765.